

Um EITT SKREF Í EINU

Inngangur

Upplýsingarnar sem hér fara á eftir eiga erindi við bæði kennara og foreldra en það fellur í hlut kennara að miðla þeim á fyrsta fundi með foreldrum í aðdraganda þjálfunarinnar. Mjög mikilvægt er að þetta samtal eigi sér stað, sérstaklega til að efla foreldra í hlutverki þeirra sem lestrarþjálfara. Það er mat kennara hversu ítarlegar upplýsingar hann veitir en margir foreldrar hafa þörf fyrir greinargóðar upplýsingar er varða nám barns þeirra svo það er mikilvægt að kennarar kynni sér upplýsingarnar vel.

Um Eitt skref í einu

Eitt skref í einu er fimm stiga þjálfunarefni sem hjálpar nemendum að bæta lesfimi sína. Hvert stig inniheldur 20 þjálfunartexta, þyngd texta á öllum stigum er sú sama en textarnir lengjast u.þ.b. fimm orð á viku til að koma til móts við mögulega aukna lesfimi nemenda. Þjálfun hvers stigs tekur fjórar vikur og fer hún fram undir leiðsögn lestrarþjálfara (foreldris/forráðamanns) en með dyggri eftirfylgni kennara. Þetta efni er ætlað nemendum sem hafa náð viðmiði 1 fyrir sinn árgang og glíma ekki við erfiðleika.

Þessi þjálfunaraðferð byggir á endurteknum lestri á sama texta sem er ein besta leiðin til að þjálfva lesfimi. Endurtekninginn hjálpar nemandanum að festa orðmyndir í langtímaminni svo hann þekki útlit og hljóm orðsins án umhugsunar. Þetta köllum við sjálfvirkan lestur og er hann mjög mikilvægur fyrir lesskilning því ef lesturinn sjálfur er fyrirhafnarlítil er hægt að nota alla hugarorkuna í að skilja textann. Í lok hvers lestrar eru lesskilningsspurningar sem vinna þarf með skv. þjálfunarfyrikomulagi.

Val á þjálfunarefni

Það er mikilvægt að nemendur séu ekki settir í lesfimiþjálfun fyrr en þeir hafa náð fullkomnum tókum á tengslum bókstafs og hljóðs og ágætum tókum á lestri algengra orðmynda. Einnig þarf að hafa í huga hversu móttækilegur nemandinn er fyrir markvissri vinnu en mikilvægt er að ræða við hann um markmið og framkvæmd þjálfunarinnar. Eins þarf að hafa í huga hvaða forsendur heimilið hefur til að taka að sér markvissa þjálfun og styðja vel við það ef þörf krefur.

Við val á texta þarf að hafa í huga að þyngd textans sé á þjálfunarstigi (að nemandi geti lesið 90-95% textans án mikillar fyrirhafnar) eða sé rétt fyrir ofan getu hans. Eins skiptir reynsla og innsæi kennara miklu máli þegar hann metur hvort nemandi sé tilbúinn í lesfimiþjálfun og hvers konar texta hann getur lagt fyrir nemanda sinn. Við val á texta geta kennarar einnig stuðst við eftirfarandi töflu og valið textalengd út frá nýjasta lesfimimati nemandans.

Stig	Lesin orð á mínútu – til viðmiðunar	Lengd texta í orðum
1	30–34	35–50
2	50–54	55–70
3	70–74	75–90
4	90–94	95–110
5	110–114	115–130

Mat á stöðu nemanda

Eins og áður segir er efnið hugsað til þjálfunar fyrir þá nemendur sem hafa náð viðmiði 1 fyrir árgang sinn og þurfa tímabundið markvissari þjálfun og eftirfylgni við heimalestrarþjálfun. Mikilvægt er að meta stöðu nemandans í lesfimi bæði fyrir og eftir íhlutunina og þarf matið að ná yfir hraða eða lestraröryggi, nákvæmni og lestrarlag. Þar sem langt er á milli staðlaðra mælinga á lesfimi (september-janúar-maí) geta kennarar notað úttalin eldri próf til að meta nemendur við upphaf og lok íhlutunarinnar en þá þarf að hafa í huga að niðurstöður á slíkum prófum eru ekki fyllilega samamburðarhæfar við niðurstöðu á stöðluðu lesfimimati MMS þar sem niðurstöður birtast í vegnum orðum á mínútu. Notkun á sama prófi við upphaf og lok íhlutunar gefur hins vegar vísbendingar um framfarir.

Framfarir eru mjög einstaklingsbundnar og háðar fleiri þáttum en eingöngu þjálfun og því er mikilvægt að kennari og foreldri hrósi t.d. fyrir bætt lestrarlag, þrautseigju við þjálfun eða jákvætt og gott viðhorf ef hraði og nákvæmni hafa ekki aukist að lokinni þjálfun. Þegar þjálfun á einu stigi er lokið er gott að hvíla nemandann í nokkrar vikur svo hann verði ekki leiður en hefja þjálfun með nýju efni þegar tilefni gefst.

Verkaskipting

Kennari ákveður þjálfunartímabilið og textann sem nemandinn á að þjálf. Hann hefur jafnframt það mikilvæga hlutverk að fylgja þjálfuninni eftir með því að gefa til kynna að hann hafi skoðað skráningu lestrarþjálfara með því að kvitta sjálfur. Mikilvægi góðrar eftirfylgni verður seint vanmetið – hún sendir skýr skilaboð um gildi þjálfunarinnar og veitir upplýsingar um gengi.

Við upphaf hverrar lotu þarf kennari að kalla lestrarþjálfara til sín og fara yfir framkvæmd þjálfunarinnar.

1. Markmið þjálfunar og þjálfunarfyrirkomulag.
2. Stöðu nemandans og mögulega markmiðssetningu ef nemandi vill fara þá leið.
3. Mikilvægar upplýsingar í þjálfunarhefti.
4. Minna á mikilvægi hvatningar og hróss – börn eru alltaf í framför ef þjálfun er reglubundin og leiðsögn skýr.
5. Biðja lestrarþjálfara um að sjá til þess að þjálfunarheftið sé alltaf í töskunni svo kennari geti kvittað daglega.

Lestrarþjálfari veitir tilsögn við þjálfunina, skráir frammistöðu og athugasemdir, kvittar þegar daglegri vinnu er lokið og hvetur nemandann áfram. Ítarlegri skýringar á hlutverki lestrarþjálfara má finna í innanverðri bókarkápu í þjálfunarheftinu.

Hægt er að þjálfar lesfimi með margvíslegum hætti með ólíkar áherslur í huga. Í þessu efni er boðið upp á þrjár mismunandi leiðir í þjálfuninni þar sem fyrstu tvær miða að því að gera orðmyndalestur öruggan og sjálfvirkan en í þeirri þriðju og síðustu er lögð áhersla á að bæta lestrarlag. Sé sú leið valin er hvorki tími né lesin orð skráð heldur aðeins kvittað fyrir því að þjálfun hafi farið fram.

Þar sem lestrarþjálfarinn, sem í flestum tilvikum er foreldri, þekkir barnið best er honum óhætt að laga þjálfunarfyrirkomulagið að því sem hentar barninu best. Það er þó mikilvægt að hver texti sé lesinn a.m.k. fjórum sinnum til að öryggi við lestur texta aukist. Að fenginni reynslu hafa tímamælingar reynst mjög hvetjandi á nemendur en hafa þarf í huga að lestur þarf alltaf að vera nákvæmur, áherslur réttar og hljómfall gott.

Hafi lestrarþjálfarinn einhverjar spurningar á þjálfunartímabilinu er mikilvægt að hann setji sig strax í samband við kennara sem mun þá leiðbeina honum frekar.

Til athugunar

- Efnið kemur í stað hefðbundinnar heimalestrarþjálfunar að hluta en þjálfar þarf lestur daglega upp að 15 mínútum. Fyrst er unnið með *Eitt skref í einu* en síðan er þjálfað í hefðbundinni heimalestrarbók upp að 15 mínútum.
- Gert er ráð fyrir að ein blaðsíða sé þjálfuð á dag. Ef barn er mjög áhugasamt er foreldrum þó í sjálfsveld sett hvort þeir þjálfu aðra til viðbótar en gert er ráð fyrir einum reit fyrir hverja síðu við skráningu.
- Ef nemandi vinnur samkvæmt þjálfunarfyrikomulagi 2 og lýkur við að lesa textann innan einnar mínútu byrjar hann á textanum aftur og les þar til mínútan er liðin.
- Hægt er að nota efnið til sumarlestrarþjálfunar og hefja þjálfun fjórum vikum fyrir skólabyrjun. Ekki er gert ráð fyrir að foreldrar annist format á stöðu áður en þjálfun hefst en niðurstaða lesfimiþrófs í september getur gefið vísbendingar um framför.
- Á meðan lesfimi nemanda tekur framförum og hann er ekki fær um að lesa sjálfur fjölbreyttan og orðaforðaríkan texta er mikilvægt að foreldrar lesi fyrir barnið eða það fái tækifæri til að hlusta á hljóðbók. Þetta tryggir vöxt orðaforða en hætt er við að orðaforði barna, sem eru lengur að læra að lesa en önnur, vaxi hægar vegna lítillar textayfirferðar.

Þjálfunarfyrirkomulag 1 (t.d. stig 1, 2 og 3) – Tími

Gögn: Skeiðklukka og blýantur.

1. Skoðið vel orðin í kassanum. Æfið lestur þeirra og útskýrið merkingu ef nauðsyn krefur.
2. Tímataka 1 – Allur textinn lesinn og tíminn skráður.
3. Allur textinn þjálfaður tvisvar. Æfið sérstaklega erfiðu orðin.
4. Tímataka 2 – Allur textinn lesinn og tíminn skráður.
5. Allur textinn þjálfaður einu sinni. Æfið erfiðu orðin þar til barnið er orðið nokkuð öruggt á þeim.
6. Tímataka 3 – Allur textinn lesinn og tíminn skráður.
7. Þjálfði gott lestrarlag með því að lesa allan textann einu sinni á hæfilegum hraða, með skýrum framburði og réttum áherslum. Hikið á kommu og stoppið á punkti.
8. Ræðið spurningar í lokin og skráið ný og áhugaverð orð aftast í Orðafjársgjóðinn.

Til athugunar

- Það getur verið gott að færa 7. liðinn yfir á næsta dag og hefja þjálfunina með upprifjun á texta dagsins í gær.

Þjálfunarfyrirkomulag 2 (t.d. stig 4 og 5) – Lesin orð á mínútu

Gögn: Niðurteljari og rauður, gulur og grænn trélitur.

1. Skoðið vel orðin í kassanum. Æfið lestur þeirra og útskýrið merkingu ef nauðsyn krefur.
2. Tímataka 1 – Textinn lesinn í eina mínútu og síðasta lesna orðið litað með rauðum trélit. Teljið lesin orð og skráið á skráningarblaðið. Nemandinn lýkur við lestur textans.
3. Allur textinn þjálfaður tvisvar. Æfið sérstaklega erfiðu orðin.
4. Tímataka 2 – Textinn lesinn í eina mínútu og síðasta lesna orðið litað með gulum trélit. Teljið lesin orð og skráið á skráningarblaðið.
5. Allur textinn þjálfaður einu sinni. Æfið erfiðu orðin þar til nemandinn er orðinn alveg öruggur á þeim.
6. Tímataka 3 – Textinn lesinn í eina mínútu og síðasta lesna orðið litað með grænum trélit. Teljið lesin orð og skráið á skráningarblaðið.
7. Þjálfðið gott lestrarlag með því að lesa allan textann einu sinni á hæfilegum hraða, með skýrum framburði og réttum áherslum. Hikið á kommu og stoppið á punkti.
8. Ræðið spurningar í lokin og skráið ný og áhugaverð orð aftast í Orðafjárstöðinni.

Til athugunar

- Ef textinn er lesinn innan einnar mínútu á að hefja lestur texta upp á nýtt og lesa þar til mínútan er liðin.
- Það getur verið gott að færa 7. liðinn yfir á næsta dag og hefja þjálfunina með upprifjun á texta dagsins í gær.

Þjálfunarfyrikomulag 3 (öll stig) – Nákvæmni og gott lestrarlag

Gögn: Matsrammi fyrir lestrarlag.

1. Orðin í kassanum eru skoðuð, þau útskýrð ef þörf krefur og lestur þeirra æfður.
2. Lestrarþjálfari les söguna upphátt, skýrt og með réttu hljómfalli og nemandinn hlustar. Lesskilningsspurningar eru ræddar.
3. Lestrarþjálfari les eina línu upphátt, nemandi les hana svo og reynir að líkja eftir upplestri þjálfarans (bergmálslestur).
4. Nemandinn þjálfar textann upp á eigin spýtur, fer vandlega yfir snúin orð og æfir sig í að hika á komnum og stoppa á punktum. Lestrarþjálfari leiðbeinir varðandi lestrarnákvæmni og hleypir nemanda ekki áfram í lestri nema öll orð séu rétt lesin.
5. Lestrarþjálfarinn og nemandinn lesa textann saman (kórlestur) á þeim hraða sem nemandinn veldur.
6. Nemandinn les textann á eigin spýtur og þjálfarinn hlustar til að heyra hvernig til tekst. Ef texti flæðir má taka hann upp eða lesa fyrir einhvern annan.
7. Matsrammi fyrir lestrarlag skoðaður reglulega og nemanda veitt endurgjöf á lestur sinn.